

مؤلفه‌ها و نشانگرهای بهره‌وری آموزشی

برنامه درسی خانواده - محور:

مروری نظام‌مند

فوزیه غلامی^۱ * دکتر محمد جوادی پور^۲ * دکتر مرضیه دهقانی^۲ * دکتر کیوان صالحی^۲ * دکتر حسین چهارباشلو^۲

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف شناسایی مؤلفه‌ها و نشانگرهای بهره‌وری آموزشی برنامه درسی خانواده - محور در بازه زمانی سالهای ۱۹۸۴ تا ۱۳۹۰/۲۰۲۰ تا ۱۴۰۱ صورت گرفته است. به این منظور، ۳۵ سند (۶ مطالعه بین‌المللی، ۳ پایان‌نامه، ۲۴ مقاله داخلی و ۲ کتاب) از هشت پایگاه داده‌های معتبر داخلی و خارجی از طریق جستجوی استرینگ و با ملاک ارتباط، سودمندی و اعتبار برای مطالعه انتخاب و داده‌ها با روش تحلیل محتوای کیفی آلتاید (۱۹۹۶)، تحلیل شدند. براساس تحلیل داده‌ها، چهار مؤلفه علائق والدین (تشویق به مطالعه و یادگیری؛ تشویق و اظهار علاقه به رشد شخصی و علمی کودک و...)، نظارت‌های والدین (نظارت بر استفاده از تلفن همراه، نظارت خانواده‌ها برای انتخاب همسالان خارج از مدرسه فرزندان نشان و تأثیر آن و...)، محیط مناسب در خانه (آگاهی از تأثیر غیرقابل انکار فضا و قوانین خانه بر یادگیری دانش‌آموزان و...)، رویدادهای آگاهی‌بخش مبتنی بر گفت‌وگو (مکالمات آگاهانه والدین/کودک در مورد رویدادهای روزمره، گفت‌وگو درباره تکالیف و مطالعه فرزندان در خانه و...) و ۱۷ نشانگر بهره‌وری آموزشی برنامه درسی خانواده - محور منتج گردید. در نهایت شناسایی این مؤلفه‌ها بر ضرورت توجه به برنامه درسی خانواده - محور به منزله یکی از بسترهای فعال و اثرگذار بر رفتار فرد تأکید داشته و نشان داده است که برنامه درسی خانواده - محور، سبب ساماندهی مطلوب تعاملات خانه و مدرسه و در نهایت بهره‌وری آموزشی می‌شود.

کلید واژگان: برنامه درسی خانواده - محور، نظارت والدین، بهره‌وری آموزشی، مرور نظام‌مند

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۳/۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۲

این مقاله مستخرج از رساله دکتری نویسنده اول است.

۱. دانش‌آموخته دوره دکتری رشته برنامه‌ریزی درسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲. دانشیار گروه روش‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
E-mail: javadipour@ut.ac.ir
۲. دانشیار گروه روش‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۲. دانشیار گروه روش‌ها و برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
۳. استادیار گروه علوم تربیتی و مشاوره، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه

هر چند مفهوم بهره‌وری ابتدا در اقتصاد و صنعت به کار گرفته شده است، اما در بحث آموزش نیز مفهومی بیگانه نیست. مطالعات بهره‌وری در آموزش در پی شناسایی متغیرهایی در فرایند یادگیری‌اند که بالاترین بازده بالقوه را برای بهبود پیشرفت دانش‌آموزان دارند. بهره‌وری، نسبت هزینه به نتیجه است (وفایی‌یگانه و همکاران، ۱۴۰۰). در آموزش، هزینه معمولاً با پول و نتیجه به‌عنوان یادگیری دانش‌آموز تعریف و از طریق نمرات آزمون پیشرفت تحصیلی آشکار می‌شود. بهره‌وری آموزشی^۱، سطح کیفیت و خدمات به‌دست آمده از مقدار منابع درون‌داد است (عبدالهی و بازرگان، ۱۳۹۲). زمان یکی دیگر از معیارهای هزینه (درون‌داد) در بهره‌وری آموزشی است. پژوهشها نشان می‌دهند که اگر کودکان زمان بیشتری را صرف یادگیری کنند، بیشتر یاد خواهند گرفت. اما زمان آموزشی نیز هزینه دارد، بنابراین یک بار دیگر افزایش در زمان را با افزایش هزینه و پول اندازه‌گیری می‌کنیم که برای استخدام معلمان بیشتر یا استخدام معلمان برای زمان بیشتر صرف می‌شود. به‌طور کلی، افزایش زمان یادگیری با پول بیشتری برای معلمان خریداری می‌شود. تقویت برنامه درسی خانواده - محور، راهی دیگر برای بهبود بهره‌وری آموزشی بدون صرف هزینه بیشتر برای آموزش رسمی است. برنامه درسی خانواده - محور^۲ ناظر بر تجربیاتی است که دانش‌آموزان از طریق ارتباطات درون خانواده و به‌طور طبیعی و متأثر از تنفس در فضای خانواده یا زیست در آن کسب می‌کنند (مهرمحمدی، ۱۳۹۱) و این تجربیات می‌توانند نقشی تعیین‌کننده در بهره‌وری آموزشی فرزندانمان داشته باشند. خانواده با ایجاد عادات و نگرشهای خاص در کودک و انجام گفت‌وگوهایی با او (ردینگ^۳، ۱۹۹۲) مشارکت در فرایند انجام تکالیف خانه (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۸)، کودک را برای آموزشهای مدرسه آماده می‌کند. این آمادگی سبب یادگیری بیشتر در همان مدت زمان و با همان هزینه‌های آموزشی می‌شود.

به‌منظور جلوگیری از سوء برداشت درباره برنامه درسی خانواده - محور و وجود واژگان مشابه آن، ضرورت دارد که بیان شود مفهوم برنامه درسی خانواده - محور را نباید با مفهوم یادگیری در خانه^۴، آموزش خانواده - محور^۵ و مدرسه در خانه^۶ مترادف و یکی دانست، چرا که مفهوم یادگیری در خانه گونه‌ای همراهی خانواده است و به توانمندسازی والدین در محیط خانه برای فعالیت کردن با فرزندان خود در موضوعات علمی مانند کمک به انجام دادن تکالیف درسی، تعیین اهداف و دیگر فعالیتهای مرتبط با برنامه تحصیلی دانش‌آموزان اشاره دارد. این راهبردهای مورد نیاز یادگیری در خانه از جانب مدارس و گاهی به صورت کارگاههای آموزشی ارائه می‌شوند (زارعی و همکاران، ۱۳۹۹). آموزش خانواده - محور نیز، اشاره به مداخله در جهت اصلاح شیوه فرزندپروری از طریق آموزش والدین است که سبب ارتقای مهارتهای والدین

1. Educational productivity
2. Family-centered curriculum
3. Redding
4. Learning at home
5. Family- centered teaching
6. Home schooling

در درک افکار، احساسات و رفتارهای خود و دیگران به‌ویژه در تعامل با فرزندانشان می‌شود (موسوی امجد و همکاران، ۱۳۹۹). رویکرد مدرسه در خانه هم، نوعی جایگزین آموزشی است که در آن والدین، مسئولیت اصلی آموزش و پرورش فرزندان را به‌عهده دارند و نیازی نیست که خانه به شکل کلاس درس باشد، بلکه می‌توان آموزش را متناسب با سبک زندگی خانواده، به صورت سفارشی طراحی کرد. مهم این است که والدین امور مربوط به آموزش را به هیچ همیار آموزشی واحد محول نمی‌کنند و مسئولیت آن را شخصاً به‌عهده گرفته و مدیریت می‌کنند (سلیمانی و همکاران، ۱۴۰۱). با توجه به این تعاریف، می‌توان فهمید که برنامه درسی خانواده-محور، شاید وجه اشتراکی با تعاریف ارائه شده ندارد.

هربرت والبرگ^۱ (۱۹۸۴ و ۱۹۸۸)، شاید اولین شخصی بود که مفهوم برنامه درسی خانواده-محور را به کار برده است. همچنین او اولین دسته‌بندی مطرح شده برنامه درسی خانواده-محور را به شش مؤلفه محاوره‌های آگاهی‌بخش والدین با کودک درباره تکالیف درسی و رخدادهای روزمره، گفت‌وگو درباره مطالعه در اوقات فراغت و تشویق کودک به آن، نظارت بر تماشای تلویزیون کودک و تحلیل مشترک از آن، به تعویق انداختن اجابت خواسته‌های کودک برای دستیابی به اهداف بلندمدت و ابراز عشق و علاقه به رشد علمی و شخصی کودک تقسیم کرده است. سپس ردینگ (۱۹۹۲)، این مؤلفه‌ها را به هشت مؤلفه ارتقا داده و دو عنصر شیوه‌های خانوادگی و پیشرفت تحصیلی و گروه همسالان خارج از مدرسه را نیز به آنها اضافه کرده است. او معتقد بود که این عناصر برنامه درسی خانواده به طور مستقیم بر یادگیری تحصیلی و بهره‌وری آموزشی تأثیر دارند. ساراسون^۲ (۱۹۷۱؛ به نقل از مهرمحمدی، ۱۳۹۱)، هم بر ضرورت توجه به برنامه درسی خانواده-محور به‌عنوان یکی از بسترهای فعال و اثرگذار بر رفتار فرد تأکید داشته و معتقد است که برنامه درسی خانواده-محور، سبب ساماندهی مطلوب تعاملات خانه و مدرسه و بهره‌وری آموزشی می‌شود.

نقش خانواده‌ها و انگیزه آنها برای مشارکت در تحصیل و بالارفتن کیفیت آموزش (حبیبی و همکاران، ۱۴۰۱؛ عظیمی و مرادی‌زاده، ۱۴۰۰؛ ابوبکر^۳، ۲۰۲۰ و مونوا^۴ و همکاران، ۲۰۲۰)، اثربخشی نقش و همراهی خانواده در ایجاد انگیزه یادگیری و نقش خانواده در بالا رفتن کیفیت آموزش و در نهایت پیشرفت تحصیلی (پیترز و آگوستینا^۵، ۲۰۲۱؛ سانتوسو^۶، ۲۰۲۰؛ چن^۷، ۲۰۱۸)، تأثیر برنامه درسی خانواده-محور در بهره‌وری آموزشی (والبرگ و همکاران، ۱۹۸۸؛ والبرگ، ۱۹۸۴ و ۲۰۱۱، ردینگ، ۱۹۹۲، والبرگ و والاس^۸، ۱۹۹۲) همچنین عاملیت در حمایتگری تحصیلی والدین با عنوان یک برنامه درسی از جانب خانواده‌ها و تأثیر آن (غلامی و همکاران، ۱۴۰۴؛ صالح اردستانی و خرمایی، ۱۳۹۷؛

1. Herbert Walberg
2. Sarason
3. Abubakar
4. Moneva
5. Pieters & Agustina
6. Santuso
7. Chen
8. Wallace

ابن‌اولی^۱ و همکاران، ۲۰۱۵)، از جمله مطالعات در این زمینه‌اند که ضرورت مشارکت میان خانه و مدرسه و تأثیر آن بر بهره‌وری آموزشی را نشان می‌دهند. برای مثال والبرگ (۲۰۱۱)، معتقد است که تأثیر برنامه درسی خانواده - محور دو برابر بیشتر از متغیرهای شناخته شده دیگری مانند وضعیت اجتماعی و اقتصادی خانواده‌ها در بهره‌وری آموزشی است و نگرشها و رفتارهای والدین و حس کنترل کودک بر زندگی، انتظارات او از خودش و بهبود عادات یادگیری او را شکل می‌دهد.

افشای منبع غنی برنامه درسی خانواده - محور، مستلزم درک بهتر ارتباط مدرسه و والدین، آموزش والدین و اصلاح مدرسه است. اگر چه هیچ فرمول مشخصی برای این مشارکت^۲ وجود ندارد و اگر اندیشه مشارکت یا تداوم نقش تربیتی خانواده‌ها در حوزه تعلیم و تربیت و برنامه درسی تحقق یابد و برنامه‌ریزیها و سیاستگذارها براساس اصول و مبانی مشارکت، به مرحله عمل درآیند، به تدریج راههایی جدید در این زمینه کشف می‌شوند و بسیاری از معضلات آموزشی کاهش و کیفیت سطح آموزش و بهره‌وری آموزشی افزایش می‌یابد.

بنابراین شناسایی مؤلفه‌های بهره‌وری آموزشی برنامه درسی خانواده - محور شاید بتواند به خانواده‌ها در زمینه افزایش بهره‌وری و کیفیت آموزشی فرزندانشان و همچنین به مشارکت بیشتر میان خانه و مدرسه کمک کند. از این رو با مرور آنچه گذشت و با نگاهی به نتایج پژوهشهای گذشته، مشخص شد که تاکنون در هیچ پژوهشی مستقیم به موضوع برنامه درسی خانواده - محور و جایابی این مفهوم، مؤلفه‌ها و نشانگرهای آن پرداخته نشده و صرفاً در مواردی به خانواده - محوری در حوزه خدمات درمانی و پزشکی (دالوند، ۱۳۹۳)، برنامه آموزش کاربردی خانواده - محوری (پورحنیفه و همکاران، ۱۳۹۸) و آموزش خانواده - محور (موسوی امجد و همکاران، ۱۳۹۹)، که مشابهتی با موضوع پژوهش حاضر ندارند، پرداخته شده است. پژوهش حاضر نخستین گام و تلاش است در راستای جایابی این مفهوم و شناسایی مؤلفه و نشانگرهای بهره‌وری آموزشی برنامه درسی خانواده - محور از طریق بررسی مبانی نظری و عملی پژوهشی. با نظر به این موضوع، پژوهش حاضر با تمرکز بر برنامه درسی خانواده - محور، در صدد بررسی دقیق تر موضوع از این منظر است تا بتواند نگاهی متفاوت تر به پژوهشهای انجام شده داخلی نسبت به نقش خانواده در بهره‌وری آموزشی داشته باشد و بر بدیع بودن آن نیز صحنه گذارد و به این پرسش پاسخ گوید که مؤلفه‌ها و نشانگرهای بهره‌وری آموزشی برنامه درسی خانواده - محور چیست؟

روش

از آنجا که در پژوهش حاضر سعی شده تا مبانی استخراج یافته‌ها، مبانی نظری و تجربی پژوهش در حوزه برنامه درسی خانواده و مشارکت خانواده در مدرسه و برنامه درسی باشد، از مرور نظام‌مند استفاده شده است. جستجو از میان همه اسناد، کتابها، پایان‌نامه‌ها و مقالات با کلید واژگان

1. Abenavoli
2. Participation

مشارکت خانواده در مدرسه و برنامه‌درسی و همچنین برنامه درسی خانواده-محور منتشر شده داخلی طی سالهای ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۱ و از پایگاه داده‌های داخلی شامل مگ‌ایران، جهاد دانشگاهی، نورمگز، سیویلیکا و جامع علوم انسانی، تعداد ۵۶ سند و منابع خارجی طی سالهای ۱۹۸۴ تا ۲۰۲۰، از پایگاه داده‌های بین‌المللی چون اریک، گوگل اسکالر و اسکوپوس با کلیدواژگان Family Curriculum, Family-centered Curriculum, Families as partners in Curriculum، انجام و تعداد ۲۲ سند در مرحله اول بازبایی شد. ملاک ورود به مطالعه معتبر بودن مجلات و در دسترس بودن نسخه کامل اسناد مورد بررسی، وجود کلیدواژگان موردنظر در عنوان، کلیدواژگان و همچنین در متن پژوهش بود. این ملاکها به سبب بررسی میزان ارتباط اسناد با موضوع مورد پژوهش است. منابع بازبایی شده از طریق راهبردهای AND, OR و با کلیدواژگان موردنظر به شکل ذیل در پایگاه داده‌ها مورد جستجو قرار گرفته‌اند: Family-centered AND Curriculum
Family AND Curriculum
Curriculum of the Home OR Family-centered Curriculum
Families as partners in education AND Curriculum

پس از آن با استفاده از نشانگرهای واریسی پریزما^۱ به ارزیابی مطالعات بازبایی شده پرداخته شد. ابتدا، با بررسی عناوین مطالعات ۱۸ مطالعه دارای ارتباط ضعیف در مرحله اول حذف شدند. پس از آن با مطالعه چکیده همه اسناد داخلی و بین‌المللی باقیمانده ۹ پژوهش دیگر از مطالعات حذف شدند، سپس با مطالعه همه محتوای منابع، به دلیل ضعف ارتباط با موضوع پژوهش و ضعف اعتبار ۱۶ مطالعه حذف شدند. در نهایت ۳۵ سند (۶ مطالعه بین‌المللی، ۳ پایان‌نامه، ۲۴ مقاله داخلی و ۲ کتاب) به‌عنوان نمونه و با ملاک ارتباط با موضوع انتخاب شد و مورد تحلیل قرار گرفت. فرایند ارزیابی مطالعات در شکل شماره ۱ نشان داده شده است:

شکل ۱. خلاصه فرایند بازبایی و انتخاب منابع

1. Prisma

در تحلیل منابع منتخب نیز از روش تحلیل محتوای کیفی آلتاید^۱ (۱۹۹۶)، استفاده شده است. این روش مناسب‌ترین روش برای تحلیل اسناد مکتوب به‌منظور تحلیل نظام‌مند محتوا و استخراج مفاهیم مورد نظر است (واچ و وارد^۲، ۲۰۱۳؛ به نقل از صباغی و همکاران، ۱۴۰۱). از این رو، پژوهشگر ابتدا به ترتیب اهمیت و ارتباط اسناد (از بیشتر به کمتر)، شروع به مطالعه هدفمند کرد یعنی ضمن مطالعه، تمرکز روی نکات مهم و فیش‌برداری از آنها بوده است که در نهایت فایلی از بخشهای مورد نیاز هر پژوهش ایجاد شده است. پژوهشگر ضمن مطالعه به دلیل ارتباط زیاد با این موضوع، متوجه نقاط ضعف و قوت هر کار می‌شد و آنها را یادداشت می‌کرد. در نهایت داده‌های همه مطالعات را جمع و با کدگذاری داده‌ها به مقوله‌بندی آنها پرداخته است. پس از آن به دلیل حجم زیاد داده‌ها، در دو نوبت داده‌ها را خلاصه‌نویسی و مفاهیم تکراری را حذف کرد و سپس به گردآوری و طبقه‌بندی داده‌ها مطابق با سؤال پژوهش پرداخته شد. در نهایت پژوهشگر به ۴ مؤلفه و ۱۷ نشانگر برای برنامه درسی خانواده - محور دست یافته است. اعتبار یافته‌ها نیز با روش مرور هم‌تابرسی و تأیید شده است. به این صورت که پس از استخراج مؤلفه‌ها و نشانگرها، اساتید راهنما و مشاور نتایج را دوباره بررسی کرده و اصلاحات لازم را انجام داده‌اند، سپس اعتبار اولیه آن مورد تأیید قرار گرفته است. فهرست ۳۵ منبع منتخب در پژوهش حاضر در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱. فهرست منابع منتخب

ردیف	نویسندگان	سال	عنوان	روش	منبع
۱	مهرمحمدی	۱۳۹۱	فرهنگ خانواده: مبنای مغفول در ساماندهی تعاملات خانه و مدرسه	مطالعات فلسفی معطوف به نظریه‌پردازی	فصلنامه راهبرد فرهنگ، ۵ (۱۷ و ۱۸)
۲	دالوند	۱۳۹۳	مروری بر رویکرد خانواده - محور	مروری	مجله علمی پژوهشی توانبخشی نوین، ۸ (۱)
۳	مظاهری و همکاران	۱۳۹۶	نقش خانواده در برنامه درسی شایستگی - محور دوره ابتدایی از منظر اسناد تحول بنیادین آموزش و پرورش	مطالعه اسنادی و روش کتابخانه‌ای	فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۴ (۱)
۴	پورحنیفه	۱۳۹۸	اثربخشی برنامه آموزشی کاربردی خانواده محور بر توانشهای نوشتن دانش آموزان آهسته گام با نشانگان داون	نیمه آزمایشی (پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه)	مجله علوم روان شناختی، ۱۸ (۸۰)

1. Altheid process of document analysis
2. Wach & Ward

ردیف	نویسندگان	سال	عنوان	روش	منبع
۵	عراقیه	۱۴۰۰	مشارکت والدین بعد مغفول برنامه درسی	فرا تحلیل	فصلنامه علمی پژوهشنامه تربیتی، ۱۶ (۶۷)
۶	مددلو و همکاران	۱۳۹۸	شناخت مؤلفه‌های مشارکت والدین در اجرای برنامه‌های درسی دوره ابتدایی	دلفی	فصلنامه علمی-پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱۰ (۴)
۷	محمدی پویا و همکاران	۱۳۹۹	راهبردهای مناسب افزایش پیوند خانه، مدرسه و جامعه: تأملی در تجربیات جهانی	سنتر پژوهی	فصلنامه علمی مدیریت مدرسه، ۸ (۳)
۸	زارعی و همکاران	۱۳۹۹	شناسایی راهبردهای موجود جلب مشارکت والدین در مدارس متوسطه؛ با تأکید بر ابعاد مشارکتی اپستین	توصیفی-تحلیلی	فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۶ (۴)
۹	برقی و گرایب گراوند	۱۳۹۹	تأثیر مشارکت والدین بر کیفیت زندگی تحصیلی و سازگاری دانش آموزان	توصیفی از نوع معادلات ساختاری	فصلنامه پژوهشی روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه، ۹ (۴)
۱۰	یوسف‌زاده	۱۳۹۷	مبانی نظری الگوی خانواده محور و الزامات آن بر نهادهای اجتماعی	مروری	مطالعات اسلامی زنان و خانواده، ۵
۱۱	سراجی و شکوری	۱۳۹۹	موانع مشارکت والدین در ارزشیابی توصیفی: مطالعه کیفی	پدیدارشناسی	فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، ۱۰ (۲۹)
۱۲	الهی و همکاران	۱۳۹۹	نقش ابعاد مشارکت والدین در انگیزش تحصیلی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی	توصیفی - همبستگی	فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۷ (۱)
۱۳	زارعی و همکاران	۱۳۹۸	واکاوی محدودیتهای مشارکت والدین در مدارس متوسطه: مطالعه‌ای پدیدارشناسانه	پدیدارشناسی (کلایزی)	دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۷ (۴۱)
۱۴	ادیب و مردان‌اربط	۱۳۹۶	تجارب والدین از مشارکت در امر تحصیل فرزندان: یک تحقیق کیفی	پدیدارشناسی (اسمیت)	مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۲۴ (۱)
۱۵	نوروزنژاد قادی و همکاران	۱۳۹۸	ادراک اولیا و مدیران از مشارکت والدین در امور مدرسه (مطالعه‌ای پدیدارشناسانه)	پدیدارشناسی توصیفی	دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۷ (۱۴)

ردیف	نویسندگان	سال	عنوان	روش	منبع
۱۶	میرزابیگی	۱۳۹۳	در جستجوی مدل برنامه درسی برای رشد سرمایه فرهنگی خانواده موفقیت تحصیلی فرزندان	شبه تجربی	دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی، ۲ (۳)
۱۷	الویرا سوزا ^۱	۲۰۲۰	فرهنگ مدرسه و فرهنگ خانواده و بررسی تأثیرات آن بر یکدیگر در بستر شیوع بیماریهای همه گیر	مروری	Available at: https://www.academia.edu/43825452
۱۸	گوهری و همکاران	۱۳۹۴	شناسایی موانع مشارکت والدین در امور مدارس مقطع ابتدایی شهر سمنان	توصیفی - پیمایشی و تحلیل محتوا	دو فصلنامه مطالعات برنامه ریزی آموزشی، ۷ (۴)
۱۹	سیحانی نژاد و یوزباشی	۱۳۹۲	بررسی موانع خانوادگی مشارکت اولیای دانش آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان	توصیفی - پیمایشی	مجله پژوهش های آموزش و یادگیری، ۲۰ (۳)
۲۰	حبیبی و همکاران	۱۴۰۱	طراحی و تدوین الگوی پیشنهادی مشارکت والدین و بررسی تأثیرات آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان	آمیخته و طرح اکتشافی متوالی	مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۵ (۲)
۲۱	رحیمی و همکاران	۱۳۹۸	تأثیر آموزش مشارکت والدین در انجام تکالیف درسی بر انگیزش پیشرفت و اضطراب مدرسه دانش آموزان	شبه آزمایشی (پیش آزمون - پس آزمون با گروه کنترل)	مجله روانشناسی مدرسه، ۸ (۴)
۲۲	پوررجب و همکاران	۱۳۹۷	نقش مشارکت والدین در دستیابی به اهداف آموزشی	مروری	مجله پیشرفتهای نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۷ (۱)
۲۳	ابراهیم یزدی	۱۳۹۸	اثربخشی آموزش مشارکت خانواده - محور بر مهارتهای اجتماعی کودکان در خود مانده با عملکرد بالا	نیمه آزمایشی (طرح گروه نامتعادل)	پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی
۲۴	اسدی	۱۳۹۸	واکوی تجارب زیسته والدین از مشارکت در آموزش فرزندان	آمیخته اکتشافی	پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی
۲۵	علوی	۱۳۹۸	بررسی رابطه میزان مشارکت والدین در مهارتهای ارتباطی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع ابتدایی	توصیفی - همبستگی	پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور واحد بیرجند

ردیف	نویسندگان	سال	عنوان	روش	منبع
۲۶	ردینگ	۱۹۹۲	ارزشهای خانواده، برنامه درسی خانه و بهره‌وری آموزشی	توصیفی - تحلیلی	The School Community Journal, 2 (1)
۲۷	والبرگ	۱۹۸۴	خانواده‌ها به‌عنوان شریک در بهره‌وری آموزشی	توصیفی - تحلیلی	Phi Delta Kappan, 65
۲۸	والبرگ و والاس	۱۹۹۲	برنامه‌های خانواده برای یادگیری در خانه	مروری	School Community Journal, 2 (1)
۲۹	اپستین و همکاران	۲۰۱۹	کتابچه راهنمای اقدام برای مشارکت در مدرسه، خانواده و مدرسه	کتاب	Your handbook for action.129-133
۳۰	والبرگ	۲۰۱۱	برنامه درسی در خانه	کتاب	School, family, and community partnerships: Your handbook for action
۳۱	محمدی‌فر و همکاران	۱۳۹۵	نقش عملکرد خانواده و خودکارآمدی در سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان	توصیفی - همبستگی	مجله روان‌شناسی مدرسه، ۵ (۴)
۳۲	پردار و همکاران	۱۴۰۰	نقش واسطه‌های خودکارآمدی در مدل ساختاری سرسختی خانواده براساس انعطاف‌پذیری خانواده	توصیفی - همبستگی	دوفصلنامه پژوهش‌های انتظامی-اجتماعی زنان و خانواده، ۹ (۲)
۳۳	حسین‌زاده و همکاران	۱۳۹۹	بررسی اثربخشی برنامه همکاری خانه و مدرسه بر خودکارآمدی تربیتی، عمومی و اجتماعی والدین دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی شهر تبریز	نیمه تجربی (پیش‌آزمون - پس‌آزمون با گروه گواه)	فصلنامه خانواده و پژوهش، ۱۷ (۳)
۳۴	چناری و یوسفی	۱۳۹۳	ابعاد خودکارآمدی نوجوانان در گونه‌های مختلف خانواده در مدل بافت‌نگر فرایند و محتوای خانواده	پیمایشی	فصلنامه روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی، ۵ (۱۸)
۳۵	صادقی و همکاران	۱۴۰۰	ساخت و بررسی ویژگیهای روان‌سنجی پرسش‌نامه اعتیاد به تلفن همراه و تبلیت در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی - نسخه والد و ارتباط آن با سبکهای تربیتی والدین	توصیفی - مقطعی	فصلنامه خانواده پژوهی، ۱۷ (۲)

یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر پژوهشگران طی ۳ ماه، ۷۸ سند داخلی و بین‌المللی را انتخاب، مطالعه و تحلیل کرده‌اند. پس از تحلیل این اسناد در نهایت ۳۵ سند نهایی مورد استفاده قرار گرفته و با توجه به جدول شماره ۱، یافته‌های پژوهش برای برنامه درسی خانواده - محور ۴ مؤلفه و ۱۷ نشانگر بهره‌وری آموزشی ارائه شده است.

جدول ۲. مؤلفه و نشانگرهای برنامه درسی خانواده - محور

ردیف	شواهد نوشتاری	نشانگرها	مؤلفه‌ها
۱	<ul style="list-style-type: none"> بهترین معلمان کودک، والدین آنها هستند که از آموختن پشتیبانی کرده و آنها را تشویق می‌کنند (علوی، ۱۳۹۸، ص ۱۸) 	تشویق به مطالعه و یادگیری (۲۵، ۱۴، ۱۵، ۲۶، ۲۸)	علاقه والدین
	<ul style="list-style-type: none"> راهنمایی و تشویق کودک به جای تنبیه، از راهکارهایی است که در رشد و پیشرفت تحصیلی کودک تأثیر می‌گذارد (ادیب و مردان اربط، ۱۳۹۶، ص ۹۳) والدین از طریق فعالیتهایی همچون صحبت با معلمان در مورد امور تحصیلی فرزندان، علاقه خود را به رشد تحصیلی و شخصی فرزندان نشان می‌دهند (ردینگ، ۱۹۹۲، ص ۶۶) 	تشویق و اظهار علاقه به رشد شخصی و علمی کودک (۲۶، ۲۷، ۱)	
	<ul style="list-style-type: none"> تقویت برنامه درسی خانواده راهی برای بهبود بهره‌وری آموزشی بدون صرف هزینه بیشتر برای آموزش رسمی است (ردینگ، ۱۹۹۲، ص ۶۳) 	تقویت کردن برنامه درسی خانواده (۲، ۲۶)	
۲	<ul style="list-style-type: none"> فضا و قوانین مرتبط با خانه تأثیر غیرقابل انکاری بر فرد دانش‌آموزان می‌گذارد (الویرا سوزا، ۲۰۲۰، ص ۱۲) تأثیرپذیری کودک از محیط خانه و خانواده بیش از سایر عوامل است (حبیبی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۳۳) 	آگاهی از تأثیر غیرقابل انکار فضا و قوانین خانه بر یادگیری دانش‌آموزان (۱۷، ۲۰)	محیط مناسب خانه
	<ul style="list-style-type: none"> محیط گرم و صمیمی در محیط‌های عاطفی خانواده سبب کاهش اضطراب و افزایش ذوق به تحصیل در دانش‌آموزان می‌شود (رحیمی و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۹۵) انعطاف‌پذیری در کانون خانواده می‌تواند بر خودکارآمدی اعضای خانواده تأثیر بگذارد (پردار و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۶۷۳) 	ایجاد محیط گرم و صمیمی، منطقی و غنی در خانواده و تأثیر آن بر یادگیری دانش‌آموزان (۱۳، ۲۲، ۲۱، ۲۵، ۱۶)	
	<ul style="list-style-type: none"> فضای روانی مناسب در خانه و توجه اولیا در زمان اوقات فراغت فرزندان در پیشرفت تحصیلی فرزندان اثرگذار است (اسدی، ۱۳۹۸، ص ۴۹) ایجاد فضای عاطفی مناسب در خانه از شیوه‌های مؤثر در مشارکت بین مدرسه و خانه است (مددلو و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۲۴۰) 	ایجاد فضای عاطفی و روانی امن و مناسب در خانه با همکاری خانواده و تأثیر آن (۱۹، ۲۶، ۳۴، ۲۴)	

جدول ۲. (ادامه)

ردیف	شواهد نوشتاری	نشانگرها	مؤلفه‌ها
	<ul style="list-style-type: none"> مشارکت اولیا در امور تحصیلی منجر به بهسازی محیط خانه برای رشد بهتر دانش آموز می‌شود (پوررجب و همکاران، ۱۳۹۷، ص ۳۶) 	<p>بهسازی محیط خانه برای رشد بهتر دانش آموزان (۲۲)</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> فراهم کردن مکانی آرام برای یادگیری، مطالعه و انجام تکالیف درسی، از جمله برنامه‌های درسی خانواده است (والبرگ، ۲۰۱۱، ص ۷) 	<p>فراهم کردن مکانی آرام برای یادگیری، مطالعه و انجام تکالیف درسی (۸، ۳۰)</p>	
۳	<ul style="list-style-type: none"> نظارت بر تماشای تلویزیون کودک و تحلیل مشترک از آن مشاهدات تلویزیونی یکی از عناصر برنامه درسی خانواده است (والبرگ، ۱۹۸۴، ص ۳۹۹ و مهرمحمدی، ۱۳۹۱، ص ۲۸۳) 	<p>نظارت بر تماشای تلویزیون کودک و تحلیل مشترک از آن مشاهدات تلویزیونی (۱، ۲۷)</p>	نظارت‌های والدین
	<ul style="list-style-type: none"> محدود کردن کودک از تماشای تلویزیون در خانه از اجزای برنامه درسی خانواده است (ردینگ، ۱۹۹۲، ص ۶۶ و والبرگ، ۲۰۱۱، ص ۷۲) 	<p>محدود کردن زمان صرف شده برای تماشای تلویزیون (۲۶، ۳۰)</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> شیوه‌های فرزندپروری و سبک والدگری از جمله متغیرهای خانوادگی است که می‌تواند رفتارهای پرخطر از جمله اعتیاد به تلفن همراه را پیش‌بینی کند (صادقی و همکاران، ۱۴۰۰، ص ۲۷۰) 	<p>نظارت بر استفاده از تلفن همراه (۳۵)</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> نظارت خانواده‌ها برای انتخاب همسالان خارج از مدرسه فرزندانشان یکی از اجزای برنامه درسی خانواده است که نقش مهمی نیز در بهره‌وری آموزشی دارد (ردینگ، ۱۹۹۲، ص ۶۵) 	<p>نظارت خانواده‌ها برای انتخاب همسالان خارج از مدرسه فرزندانشان و تأثیر آن (۲۶، ۳۴، ۲۷)</p>	
۴	<ul style="list-style-type: none"> محوه‌های آگاهی بخش والدین با کودک در خانه در مورد رویدادهای روزمره یکی از عناصر برنامه درسی خانواده است (مهرمحمدی، ۱۳۹۱، ص ۲۸۳، ردینگ، ۱۹۹۲، ص ۶۲ و والبرگ، ۱۹۸۴، ص ۴۰۰) 	<p>مکالمات آگاهانه والدین و کودک در مورد رویدادهای روزمره (۱، ۲۷، ۲۶)</p>	رویدادهای آگاهی بخش مبتنی بر گفت‌وگو
	<ul style="list-style-type: none"> گفت‌وگو درباره تکالیف و مطالعه فرزندانشان در خانه یکی از عناصر برنامه درسی خانواده است (مهرمحمدی، ۱۳۹۱، ص ۲۸۳) 	<p>گفت‌وگو درباره تکالیف و مطالعه فرزندانشان در خانه (۱)</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> گفت‌وگو درباره مطالعه در اوقات فراغت و تشویق کودک به آن، باعث تقویت آموزش رسمی می‌شود (والبرگ، ۲۰۱۱، ص ۷۲) 	<p>گفت‌وگو درباره مطالعه در اوقات فراغت و تشویق کودک به آن (۳۰)</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> گفت‌وگوی بین والد و فرزند در مورد مدرسه، کمک به تکالیف درسی و... نقش کلیدی در موفقیت اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان دارد (زارعی و همکاران، ۱۳۹۸، ص ۷۳) 	<p>گفت‌وگوی والد/فرزندی در زمینه موفقیت تحصیلی (۳۴، ۱۲، ۱۸، ۱۶)</p>	
	<ul style="list-style-type: none"> تعامل و در اختیار گذاشتن تجربیات و یادگیریهای دانش‌آموزان با والدین و گفت‌وگو در این باره نوعی یادگیری در خانه است (زارعی و همکاران، ۱۳۹۹، ص ۸۱) 	<p>گفت‌وگو و تعامل والد/فرزند درباره یادگیری در خانه (۸)</p>	

با توجه به یافته‌ها، مؤلفه اول پژوهش مربوط به علائق والدین با سه نشانگر بود. سهم منابع داخلی برای این مؤلفه پنج سند و سهم منابع خارجی سه سند بود. با توجه به این یافته، یکی از اهداف مهم آموزشی، شکل‌دهی والدین به انگیزه درونی فرزندان و تشویق آنها برای یادگیری است. این تشویق و انگیزه‌دهی سبب لذت بردن و علاقه بیشتر فرزندان به یادگیری می‌شود و نشان‌دهنده اظهار علاقه والدین به رشد علمی و آموزشی فرزندان است. علائق والدین یعنی انرژی و اهداف آنها به صورت مستقیم به سمت مشارکت در فعالیتهای آموزشی فرزندان هدایت شود. وقتی که والدین انگیزه و علاقه بیشتری برای مشارکت در فعالیتهای آموزشی فرزندان داشته باشند، پیشرفت تحصیلی و همچنین بهره‌وری آموزشی فرزندان افزایش خواهد یافت (ابوبکر، ۲۰۲۰).

مؤلفه دوم مربوط به محیط مناسب در خانه با پنج نشانگر بود. سهم منابع داخلی برای این مؤلفه ۱۲ سند و سهم منابع خارجی دو سند بود. نحوه برقراری ارتباط و طرز برخورد افراد خانواده با هم، نظر افراد نسبت به هم، احساسات و علاقه آنها به یکدیگر و چگونگی دخالت یا عدم دخالت آنها در کارهای یکدیگر، همکاری یا رقابت آنها باهمدیگر و نحوه ارتباط آنان با یکدیگر از عوامل ایجاد محیط مناسب در خانه برای فرزندان خواهد بود. فضا و قوانین مرتبط با خانه (حیثی و همکاران، ۱۴۰۱)، نه تنها تأثیری غیرقابل انکار بر فرد می‌گذارد، بلکه سبب بهتر شدن سطح عملکرد تحصیلی آنها در محیط آموزشی می‌شود (علوی، ۱۳۹۸). با توجه به این یافته و اینکه محیط خانه یکی از تأثیرگذارترین عوامل بر رشد و توسعه کودک است، والدین وظیفه دارند برای فراهم کردن مکانی آرام برای مطالعه و انجام دادن تکالیف درسی فرزندان تلاش کنند تا اضطراب آنان کاهش و ذوق تحصیلی آنان افزایش یابد و بازتاب آن را در محیط آموزشی با افزایش بهره‌وری آموزشی فرزندان نشان مشاهده کنند.

مؤلفه سوم این پژوهش به انواع نظارت‌های والدین در داخل و خارج از خانه اشاره دارد. این مؤلفه دارای چهار نشانگر بود. سهم منابع داخلی برای این مؤلفه سه سند و سهم منابع خارجی پنج سند بود. با توجه به اینکه والدین در نقش مهم‌ترین متولیان پرورش کودک نقش مؤثر در هدایتگری و مراقبت از فرزندان در برابر استفاده از رسانه‌ها و تأثیر مخرب احتمالی آنها را دارند و اینکه هر خانواده معیارها و قوانین و همچنین شیوه‌های فرزندپروری و سبک والدگری متفاوتی دارد، ضروری است که والدین بر میزان استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی و همچنین روابط همسالان با هم در حد تعادل نظارت داشته باشند و در این زمینه به افزایش سواد رسانه‌ای خود بپردازند تا از این طریق در استفاده درست از این رسانه‌ها در فضای آموزشی و در نهایت افزایش سطح کیفیت آموزشی و بهره‌وری آموزشی فرزندان همکامی داشته باشند.

مؤلفه چهارم این پژوهش مربوط به رویدادهای مبتنی بر گفت‌وگو با پنج نشانگر اشاره دارد. سهم منابع داخلی برای این مؤلفه شش سند و سهم منابع خارجی سه سند بود. با توجه به این یافته و از آنجا

که والدین نخستین افرادی‌اند که در تجارب مربوط به تحصیل فرزندان نقشی مؤثر دارند، با تعاملات و گفت‌وگوهای خود با فرزندان در شکل‌گیری باورها و ارزشهای فرزندان در رابطه با تحصیل نیز مؤثرند. به عبارت دیگر گفت‌وگوهای والدین با فرزندان و تعامل میان آنها در ایجاد انگیزه مؤثر است و سبب تقویت آموزش رسمی و افزایش سطح کیفیت آموزشی فرزندان می‌شوند.

■ بحث و نتیجه‌گیری ■

هدف پژوهش حاضر شناسایی مؤلفه‌ها و نشانه‌های بهره‌وری آموزشی برنامه درسی خانواده - محور بود که براساس یافته‌های پژوهش مؤلفه‌های برنامه درسی خانواده - محور، ۴ مؤلفه و ۱۷ نشانگر بود. با توجه به تعریف مشارکت والدین از منظر وزارت آموزش و پرورش در ایالات متحده آمریکا (۲۰۰۴)، مشارکت والدین به طور منظم، دوطرفه و شرکت و کمک در انجام دادن تکالیف مدرسه، تشویق فرزندان به یادگیری و مطالعه و کنترل فعالیت‌های درسی آنها در خانه است. پرواضح است که تشویق فرزندان به یادگیری و مطالعه و تأثیر آن بر روند یادگیری فرزندان که نشان از ابراز علاقه والدین به فعالیت‌های مشارکتی فرزندان نیز دارد، به منزله برخی از مصادیق مشارکت اهمیت دارد و در پژوهش حاضر به عنوان یکی از مؤلفه‌های برنامه درسی خانواده - محور با ۳ نشانگر ارائه شده است. با توجه به یافته‌های پژوهش، تشویق و انگیزه دادن والدین به فرزندان (والبرگ و والاس، ۱۹۹۲) و تقویت برنامه درسی خانواده (ردینگ، ۱۹۹۲)، سبب موفقیت دانش‌آموزان در مدرسه و همچنین نشان‌دهنده علاقه والدین به رشد علمی و شخصی فرزندان است (ردینگ، ۱۹۹۲). گرایش صحیح و ایجاد علاقه نسبت به آموزش، مهم‌ترین برنامه درسی است که کودکان می‌توانند از والدین خود بیاموزند و نقش والدین در این یادگیری کلیدی است و می‌توانند به این امر تحقق ببخشند و مدارس فقط می‌توانند آن را تصدیق کنند و بر پایه آن آموزش‌های بعدی را پیش ببرند. ایجاد گرایش مثبت نسبت به یادگیری در فرزندان به منزله برنامه درسی خانواده - محور، باعث می‌شود تا فرزندان از نظر جسمانی، اجتماعی و عقلانی احساس رشدیافتگی کنند. نتایج پژوهش‌های ابوبکر (۲۰۲۰)، هافنر^۱ و همکاران (۲۰۱۷)، والبرگ (۱۹۸۴)، ردینگ (۱۹۹۲) همسو با نتایج پژوهش حاضر در این مؤلفه است.

در زمینه مؤلفه ایجاد فضای مناسب در خانه یادآور می‌شود که فراهم کردن شرایط یادگیری مناسب در خانه به منظور حمایت از یادگیری یکی از برنامه‌های فرزندپروری است (مددلو و همکاران، ۱۳۹۸) و آگاهی والدین از تأثیر غیرقابل انکار فضای خانه بر فرزندان (الویرا سوزا، ۲۰۲۰) و ایجاد جو عاطفی خانوادگی مناسب (دنیلسن^۲ و همکاران، ۲۰۱۰)، بهسازی محیط خانه (پوررجب، ۱۳۹۷)، در افزایش شوق و ذوق فرزندان نسبت به تحصیل و کاهش اضطراب و افزایش روحیه فرزندان (زین‌الدینی میمند و

1. Hafner
2. Danielsen

نصیرفام، ۱۳۹۳) مؤثر است. برقراری و نگهداشت روابط فعال خانوادگی و برخورداری از جو عاطفی مناسب در خانه و مشارکت در تعامل‌های جمعی، به پویا نگهداشتن فرد کمک شایانی می‌کند و با پویایی فرد توانایی وی در غلبه کردن بر چالش‌ها افزایش می‌یابد. از سویی هم مدارس و دانش‌آموزان که به تنهایی از عهده انجام دادن پاره‌ای از وظایف یا چالش‌های تحصیلی بر نمی‌آیند، به کمک روابط فعال خانوادگی و فضای روانی - عاطفی مثبت انجام دادن آن وظایف و حل چالش‌ها را می‌آموزند. از این رو، والدین باید تلاش کنند تا با فراهم کردن فضای عاطفی - روانی در محیط خانه و همچنین جوی توأم با محبت، اعتماد و امنیت زمینه ارتقای سطح کیفیت تحصیلی فرزندان را فراهم کنند و این تلاش خود را همیشه و شاید بتوان گفت پنهانی و نانوشته به‌مثابه برنامه درسی خانواده انجام دهند و سبب بهره‌وری آموزشی شوند. نتایج پژوهش‌های کشت‌ورزکنندازی و فولادچنگ (۱۴۰۱) و فخاریان و همکاران (۱۳۹۹) همسو با نتایج پژوهش حاضر است.

مؤلفه معرفی شده دیگر این پژوهش نظارت والدین است بر میزان استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی (تلویزیون، موبایل) و ارتباط با همسالان. رسانه‌های ارتباط جمعی بخشی از منابع اطلاعاتی افرادند و میزان و نحوه استفاده از آنها باید آموزش داده شود و به نظر می‌رسد والدین مناسب‌ترین گزینه برای این کار باشند. پر واضح است که استفاده از وسایل دیجیتال یک پدیده تک‌عاملی نیست (صادقی و همکاران، ۱۴۰۰). توضیح دادن و صحبت کردن، تعیین محدودیت (والبرگ، ۲۰۱۱)، همراهی فرزندان در زمان استفاده از موبایل و تماشای برنامه‌های رسانه‌ای (مهرمحمدی، ۱۳۹۱) یا راهکارهای دیگری که به اقتضای متغیرهای سبک زندگی و فرزندپروری که در حکم عوامل مهم‌اند، از جمله اقدام‌هایی‌اند که والدین می‌توانند انجام دهند. در این زمینه، می‌توان به سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ تحول آموزش و پرورش اشاره کرد. براساس این سند، ارتقای جایگاه و نقش تربیتی خانواده و مشارکت اثربخش آن با نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی از گزاره‌های ارزشی تعریف شده است. این سند برای تحقق‌پذیری این ارزشها متولیان را به هدف کلان افزایش مشارکت و اثربخشی همگانی به ویژه خانواده در تعالی نظام تعلیم و تربیت سوق می‌دهد و درنهایت برای اجرای چنین برنامه‌ای آموزش و ارتقای مدیریت خانواده در استفاده مناسب از ابزار رسانه در محیط خانه را تجویز می‌کند. والدین از لحاظ جایگاه و مدت زمانی که با فرزندان خود سپری می‌کنند، می‌توانند مؤثرترین نقش آموزشی را داشته باشند، لذا برای دستیابی به وضعیت مطلوب در این راستا، استفاده درست از رسانه‌ها ضروری است و این امر تنها در سایه رشد و ارتقای سواد رسانه‌ای فرزندان و والدین آنها محقق می‌شود. بی‌شک رسانه‌ها کارکردهایی بسیار مثبت و مهم در جامعه دارند، اما در صورت آگاه نبودن مخاطبان ممکن است کارکردهای نامطلوب بسیار بیشتر از کارکرد مثبت باشد. این همه بستگی به سواد رسانه‌ای مخاطبان و اقدام‌های مراقبتی والدین آگاه و باسواد رسانه‌ای از فرزندان خود در برابر رسانه‌ها و ابعاد گوناگون آن دارد، بنابراین والدین باید استفاده از وسایل ارتباط جمعی فرزندان را زیر نظر داشته باشند، زیرا رسانه‌های جمعی مانند پخش ویدئو، فیلم، فیس‌بوک، تلویزیون و

موبایل ممکن است جای انجام دادن تکالیف، مطالعه کردن در اوقات فراغت و سایر فعالیتهای یادگیری و انگیزه تحصیلی را بگیرند و سبب کاهش پایین آمدن سطح بهره‌وری در آموزش شوند. نظارت خانواده‌ها برای انتخاب همسالان خارج از مدرسه فرزندان نشان نیز یکی از اجزای برنامه درسی خانواده است که نقشی مؤثر در بهره‌وری آموزشی دارد (ردینگ، ۱۹۹۲). مربیان نیز بهتر است برای بهره‌وری بیشتر آموزشی به والدین توصیه کنند که بر تعداد و کیفیت برنامه‌هایی که فرزندانشان تماشا و مدت زمانی را که صرف برنامه‌های تحصیلی غیرمولد و سایر رسانه‌ها و همچنین زمان سپری شده با همسالان خارج از منزل می‌کنند، نظارت داشته باشند و این توصیه‌ها را به‌مثابه برنامه درسی در خانه مدنظر قرار دهند. نتایج پژوهشهای والبرگ (۱۹۸۴ و ۲۰۱۱)، ردینگ (۱۹۹۲)، صادقی و همکاران (۱۴۰۰)، فاتکوریان و سان^۱ (۲۰۲۱) و عبدالعزیز^۲ و همکاران (۲۰۲۰)، نیز نشان‌دهنده اهمیت نظارت خانواده در میزان استفاده از رسانه‌های جمعی است و نتایج آن همسو با نتایج پژوهش حاضر است.

در زمینه مؤلفه رویدادهای آگاهی‌بخش مبتنی بر گفت‌وگو به‌منزله آخرین مؤلفه در این پژوهش با پنج نشانگر، باید در نظر داشت خانواده‌هایی که می‌توانند با برنامه درسی خانواده‌الگوهای ارتباطی گفت‌وگوشنود کافی با فرزندان خود داشته باشند، فرزندان خود را تشویق می‌کنند تا در مورد مسائل مختلف و امور تحصیلی (زارعی و همکاران، ۱۳۹۸)، چگونگی مدیریت اوقات فراغت (سمیعی زفرقندی و غلامی، ۱۳۹۵) و رخدادهای روزمره آزادانه به بحث و گفت‌وگو بپردازند (والبرگ، ۱۹۸۴) و از تأکید بیش از حد بر همنوایی و تقلید کورکورانه بپرهیزند. فرزندان پذیرش، تأیید و تحسین و گفت‌وگوی آزادانه و بدون ترس و تنبیه والدین را تجربه کنند و والدین با بهره‌گیری از یک رابطه سازنده در جریان گفت‌وگوی صمیمانه با فرزندان خود به رشد و افزایش اعتماد به نفس و کاهش میزان مشکلات تحصیلی، عاطفی و هیجانی فرزندان کمک کنند، عدم هماهنگی گفت‌وگوهای بین والدین و فرزندان می‌تواند مانع برقراری ارتباطی روشن و مؤثر میان آنها شود و اصل آگاهی‌بخشی زیر سؤال خواهد رفت. والدین می‌توانند با شیوه‌ها و راهکارهای مناسب در برقراری ارتباط با فرزندان و جهت‌دهی به گفتگوهای آگاهی‌بخش از طریق برنامه درسی خانواده آگاهی پیدا کنند. چرا که والدین به آموزش نیاز دارند و هیچ پدر و مادری به خودی خود، پدر و مادری موفق و توانا نیست مگر اینکه داناییهای ضروری را کسب کند. وقتی که والدین این مهارت‌های گفت‌وگویی را به‌منزله برنامه‌های درسی خانواده مدنظر قرار دهند، احساس آرامش و ارزشمندی را به فرزندان خود می‌دهند و فرزندان نیز می‌توانند با تعامل و در اختیار گذاشتن تجربیات و یادگیریهایشان با والدین و گفت‌وگو در این باره به خودشان و والدینشان اعتماد کنند و این مشارکت میان برنامه درسی خانواده و برنامه درسی رسمی زمینه افزایش بهره‌وری آموزشی را در پی خواهد داشت. نتایج پژوهشهای والبرگ (۱۹۸۴ و ۲۰۱۱)، دپلانتی^۳ و همکاران (۲۰۰۷)، همسو

1. Fatkuriyah & Sun
2. Abdil Aziz
3. Deplanty

با نتایج پژوهش حاضر است.

در پایان با توجه به نتایج پژوهش حاضر، از آنجا که والدین بهترین حامیان فردند، می‌توانند با ایجاد محیط آرام و صمیمی در خانه برای انجام دادن تکالیف درسی و نشان دادن علاقه خود با همکاری با فرزندان و نظارت بر آنها و گفت‌وگو دربارهٔ چگونگی انجام دادن تکالیف نقشی مؤثر داشته باشند. این امر با همکاری و تعامل درست میان برنامهٔ درسی خانه - محور و برنامهٔ درسی رسمی مدرسه ایجاد شده و در نهایت منجر به بهره‌وری آموزشی و بالا رفتن سطح کیفیت آموزشی خواهد شد. ترکیب پژوهش‌های آموزشی و روان‌شناختی در مدارس عادی نشان می‌دهد که بهبود میزان و کیفیت آموزش می‌تواند به طور قابل توجهی منجر به یادگیری تحصیلی و بهره‌وری آموزشی شود، اما از آنجایی که کودکان در حدود هشتاد و هفت درصد از ساعات بیداری خود را خارج از مدرسه می‌گذرانند، نقش مداخلهٔ خانواده‌ها و برنامهٔ درسی خانواده - محور در این بهره‌وری پررنگ‌تر می‌شود. اثرات این مداخلات بر یادگیری قابل پذیرش و معقول است و اگر این مداخلات که ما آن را برنامهٔ درسی خانواده - محور مطرح کردیم، نظام‌مندتر و پایدارتر باشند، ممکن است تأثیراتی عمیق‌تر به جا بگذارد و برنامه‌های مشارکتی مطلوب‌تری میان معلمان و مدیران و والدین ایجاد کنند. این مشارکت حضور پررنگ خانواده‌ها در برنامهٔ درسی خانواده - محور است که در حکم کلید دوم برای بهره‌وری آموزشی معرفی می‌شود.

▲ پیشنهادهای کاربردی و پژوهشی ▲

۱. با توجه به اثربخشی ناشی از برنامهٔ درسی خانواده - محور در بهره‌وری آموزشی به‌منزلهٔ یکی از عوامل تأثیرگذار بر تعاملات آموزشی خانه و مدرسه، فهم و تفسیر واقع‌بینانه‌تر عملکرد مدارس، والدین و فرزندان را باید در دستور کار قرار داد. در این زمینه مدارس می‌توانند با برگزاری کلاسهای آموزش خانواده در جهت آگاهی دادن به والدین و همچنین مراجعه به سرفصلهای کلاسهای آموزش خانواده و مشخص شدن دیگر نیازهای والدین برای چگونگی اجرایی کردن برنامهٔ درسی خانواده - محور و دستیابی به بهره‌وری آموزشی اقدام کنند.
۲. از یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان به والدین و نظام آموزشی برای ارائه راهکارهای بهره‌وری در آموزش و برنامهٔ درسی خانواده - محور و همچنین دستیابی به یکی از اهداف کلان در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش «یعنی افزایش مشارکت و اثربخشی همگانی به‌ویژه خانواده در تعالی نظام تعلیم و تربیت» یاری رساند.
۳. تأثیر مدرسه از خانواده باید به شکل اهتمام به افزایش میزان آگاهی از شرایط و بستر برنامهٔ درسی خانواده - محور دانش‌آموز در خانه و فراهم کردن محیط مناسب در خانه، نظارت‌های والدین و گفت‌وگوهای میان والدین و فرزندان و در نظر گرفتن بازتاب آن بر رفتارهای کلاسی

معلم و رفتارهای فراکلاسی در سطح مدرسه باشد. آموزش مدرسه، به‌ویژه، باید برنامه درسی خانواده - محور را به مثابه یک عامل تأثیرگذار بر علاقه، انگیزه و در نتیجه کیفیت یادگیری دانش‌آموز به رسمیت بشناسد.

۴. با توجه به فقر منابع داخلی در زمینه برنامه درسی خانواده - محور و مؤلفه‌ها و نشانگرهای آن پیشنهاد می‌شود، پژوهشی با رویکرد کیفی برای تبیین بیشتر نقش برنامه درسی خانواده - محور در فرایند تعلیم و تربیت، شناسایی مؤلفه‌ها و نشانگرهای دیگر این برنامه، ویژگیها و طراحی الگوی برنامه درسی خانواده - محور انجام گیرد.

- ابراهیم‌یزدی، مهسا. (۱۳۹۸). اثربخشی آموزش مشارکت خانواده‌محور بر مهارت‌های اجتماعی کودکان در خود مانده با عملکرد بالا. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- ادیب، یوسف و مردان‌اربط، فاطمه. (۱۳۹۶). تجارب والدین از مشارکت والدین در امر تحصیل فرزندان: یک تحقیق کیفی. *مجله علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۲۴ (۱)، ۹۶-۶۹.
<https://doi.org/10.22055/edu.2017.11686.1231>
- اسدی، زینب. (۱۳۹۸). *واکوی تجارب زیسته والدین از مشارکت در آموزش فرزندان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی تربیتی، گرایش تحقیقات آموزشی، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- الهی، زینب؛ حاجی‌نبار فیروزجایی، محسن و عابدینی، میمنت. (۱۳۹۹). نقش ابعاد مشارکت والدین در انگیزش تحصیلی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۷ (۱)، ۱۰۳-۱۲۶.
 Dor: 20.1001.1.26766728.1399.17.1.6.8
- برقی، عیسی و گرابی‌گراوند، پیمان. (۱۳۹۹). تأثیر مشارکت والدین بر کیفیت زندگی تحصیلی و سازگاری دانش‌آموزان. *فصلنامه پژوهشی روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه*، ۹ (۴)، ۱۰۵-۹۶.
 doi: 10.32598/JSP.9.4.8
- پردار، چیان؛ مرادی، امید؛ احمدیان، حمزه و ثنایی‌ذاکر، باقر. (۱۴۰۰). نقش واسطه‌ای خودکارآمدی در مدل ساختاری سرسختی خانواده بر اساس انعطاف‌پذیری خانواده. *دو فصلنامه پژوهش‌های انتظامی - اجتماعی زنان و خانواده*، ۹ (۲)، ۶۶۹-۶۹۴.
- پورحنیفه، حوریه؛ افروز، غلامعلی و ارجمندنیاه علی‌اکبر. (۱۳۹۸). اثربخشی برنامه آموزشی کاربردی خانواده‌محور بر توانش‌های نوشتن دانش‌آموزان آهسته‌گام با نشانگان داوون. *مجله علوم روان‌شناختی*، ۱۸ (۸۰)، ۹۰۵-۹۱۲.
 Dor: 20.1001.1.17357462.1398.18.80.4.3
- پوررجب؛ معصومه؛ پناهی درچه، اکبر و افلاکی، امیرارسلان. (۱۳۹۷). نقش مشارکت والدین در دستیابی به اهداف آموزشی. *مجله پیشرفته‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش*، ۷ (۱)، ۳۹-۳۲.
- چناری، سمیرا و یوسفی، فریده. (۱۳۹۳). ابعاد خودکارآمدی نوجوانان در گونه‌های مختلف خانواده در مدل بافت‌نگر فرایند و محتوای خانواده. *فصلنامه روشها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۵ (۱۸)، ۱-۲۴.
 Dor: 20.1001.1.22285516.1393.5.18.1.7
- حبیبی، سمیرا؛ علی‌آبادی، خدیجه؛ نیلی احمدآبادی، محمدرضا و زارعی‌زوارکی، اسماعیل. (۱۴۰۱). طراحی و تدوین الگوی پیشنهادی مشارکت والدین و بررسی تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. *مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۵ (۲)، ۱۳۱-۱۴۰.
- حسین‌زاده، پناه‌علی؛ علیوندوفا، مرضیه؛ خانجانی، زینب و حسینی‌نسب، سید داوود. (۱۳۹۹). بررسی اثربخشی برنامه همکاری خانه و مدرسه بر خودکارآمدی تربیتی، عمومی و اجتماعی والدین دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی شهر تبریز. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۷ (۳)، ۴۹-۶۶.
 Dor: 20.1001.1.26766728.1399.17.3.3.9
- دالوند، حمید؛ رصافیایی، مهدی و باقری، حسین. (۱۳۹۳). مروری بر رویکرد خانواده‌محور. *مجله علمی پژوهشی توانبخشی نوین*، ۱ (۱)، ۹-۱.
- رحیمی، مهدی؛ رسولی‌فتح‌آباد، فاطمه و زارع، مریم. (۱۳۹۸). تأثیر آموزش مشارکت والدین در انجام تکالیف درسی بر انگیزش پیشرفت و اضطراب مدرسه دانش‌آموزان. *مجله روان‌شناسی مدرسه*، ۸ (۴)، ۹۲-۱۱۱.
 Doi:10.22098/JSP.2020.867
- زارعی، احمد؛ دهقانی، مرضیه و صالحی، کیوان. (۱۳۹۸). واکوی محدودیتهای مشارکت والدین در مدارس متوسطه: مطالعه‌ای با رویکرد پدیدارشناسانه. *دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۷ (۱۴)، ۷۱-۹۶.

زارعی، احمد؛ دهقانی، مرضیه؛ صالحی، کیوان و محمدی پویا، سهراب. (۱۳۹۹). شناسایی راهبردهای موجود جلب مشارکت والدین در مدارس متوسطه با تأکید بر ابعاد مشارکتی اپستین. *فصلنامه اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۱۶ (۴)، ۸۹-۵۷.

Doi: 10.22051/JONTOE.2020.25255.2580

زین‌الدینی میمند، فاطمه و نصیرفام، ناهید. (۱۳۹۳). بررسی نقش حمایت اجتماعی (معلم/ والد) و کارکرد خانواده بر کاهش اضطراب مدرسه. *نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی، مرودشت: شرکت اندیشه‌سازان مبتکر جوان*.

سبحانی‌نژاد، مهدی و یوزباشی، علیرضا. (۱۳۹۲). بررسی موانع خانوادگی مشارکت اولیای دانش‌آموزان در امور مدارس متوسطه شهر اصفهان. *مجله پژوهش‌های آموزش و یادگیری*، ۲۰ (۳)، ۳۷۸-۳۶۱.

سراجی، فرهاد و شکوری، نگار. (۱۳۹۹). موانع مشارکت والدین در ارزشیابی توصیفی: مطالعه کیفی. *فصلنامه مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۱۰ (۲۹)، ۲۶۰-۲۲۹.

سلیمانی، ژیلا؛ صمدی، پروین و احمدی، پروین. (۱۴۰۱). تبیین کیفی تجربه زیسته والدین از فرایند شکل‌گیری برنامه درسی آموزش در خانه. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۲۱ (۸۱)، ۹۴-۷۱.

سمعی زفرقندی، مرتضی و غلامی، فوزیه. (۱۳۹۵). نیازسنجی اولیای دانش‌آموزان دختر دوره اول متوسطه. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۳ (۲)، ۳۹-۲۷.

Doi: 20.1001.1.26766728.1395.13.2.2.8

صادقی، سعید؛ سرلک، سیندخت و ایوبی، سجاد. (۱۴۰۰). ساخت و بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه اعتیاد به تلفن همراه و تبلت در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی - نسخه والد و ارتباط آن با سبک‌های تربیتی والدین. *فصلنامه خانواده پژوهی*، ۱۷ (۲)، ۲۶۷-۲۸۲.

Doi: 10.52547/JFR.17.2.267

صالح اردستانی، سمیرا و خرمایی، فرهاد. (۱۳۹۷). رابطه بین حمایت والدین و تحصیل‌گریزی دانش‌آموزان: نقش واسطه‌ای اهداف پیشرفت. *نشریه علمی - پژوهشی آموزش و ارزشیابی*، ۱۱ (۴۴)، ۱۴۵-۱۶۷.

صباغی، فاطمه؛ صالحی، کیوان و مقدم‌زاده، علی. (۱۴۰۱). ضرورت‌ها و پیامدهای پرورش روحیه پژوهندگی در کودکان: یک مرور نظام‌مند. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۹ (۴)، ۸۱-۱۰۰.

Dor: 20.1001.1.26766728.1401.19.4.5.7

عبداللهی، حسین و بازرگان، عباس. (۱۳۹۲). ساخت و اعتباریابی مقیاسی برای سنجش بهره‌وری آموزشی اعضای هیأت علمی. *فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی*، ۴ (۱۱)، ۷۶-۵۵.

عراقیه، علیرضا. (۱۴۰۰). مشارکت والدین بعد مغفول برنامه درسی. *فصلنامه علمی پژوهش‌نامه تربیتی*، ۱۶ (۶۷)، ۸۷-۱۱۲. عظیمی، کامیار و مرادی‌زاده، سیروس. (۱۴۰۰). تدوین و آزمون مدل علی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دبستانی براساس انگیزه‌های والدین برای مشارکت با نقش واسطه‌ای مشارکت والدین در امور مدارس. *فصلنامه علمی پژوهشی خانواده درمانی کاربردی*، ۲ (۲)، ۲۳۳-۲۱۱.

علوی، فاطمه سادات. (۱۳۹۸). بررسی رابطه میزان مشارکت والدین در مهارت‌های ارتباطی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور واحد بیرجند.

غلامی، فوزیه؛ جوادی‌پور، محمد؛ دهقانی، مرضیه؛ صالحی، کیوان و چهارباشلو، حسین. (۱۴۰۴). شناسایی مؤلفه‌ها و نشانگرهای مشارکتی برنامه درسی خانواده-محور: یک مرور نظام‌مند. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۲۲ (۱)، ۲۴-۷.

فخاریان، جمیله؛ ایوبی، ابوالقاسم؛ ضرغامی حاجبی، مجید و محقق، حسین. (۱۳۹۹). پیش‌بینی سرزندگی تحصیلی براساس جو عاطفی خانواده، درگیری تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی. *مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد*، ۶۳ (۲)، ۲۴۰۱-۲۳۹۱.

Doi: 10.22038/MJMS.2020.16166

کشت‌ورز‌کندازی، احسان و فولادچنگ، محبوبه. (۱۴۰۱). رابطه جو عاطفی خانواده و ارزش مدرسه با سرزندگی تحصیلی: نقش واسطه‌ای خودکارآمدی ادراک شده. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۹ (۲)، ۱۲۶-۱۰۷.

Doi: 20.1001.1.26766728.1401.19.2.7.5

گوهری، زهره؛ جمشیدی، لاله و امین‌بیدبختی، علی‌اکبر. (۱۳۹۴). شناسایی موانع مشارکت والدین در امور مدارس مقطع ابتدایی شهر سمنان. *دو فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی*، ۷ (۴)، ۱۳۳-۱۶۲.

محمدی پویا، سهراب؛ ادیب، یوسف و زارعی، احمد. (۱۳۹۹). راهبردهای مناسب افزایش پیوند خانه، مدرسه و جامعه؛ تأملی در تجربیات جهانی. *فصلنامه علمی مدیریت مدرسه*، ۸ (۳)، ۳۳۶-۳۷۰.

محمدی‌فر، محمدعلی؛ کاظمی، سکینه و زارعی‌متکلایی، الهه. (۱۳۹۵). نقش عملکرد خانواده و خودکارآمدی در سازگاری اجتماعی دانش‌آموزان. *مجله روان‌شناسی مدرسه*، ۵ (۴)، ۱۱۷-۱۳۱.

Doi: 10.22098/JSP.2017.515

مددلو؛ قهرمان، سعادت‌مند، زهره و یارمحمدیان، محمدحسین. (۱۳۹۸). شناخت مؤلفه‌های مشارکت والدین در اجرای برنامه‌های درسی دوره ابتدایی. *فصلنامه علمی-پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۱۰ (۴)، ۲۳۴-۲۵۱.

مظاهری، حسن؛ موسی‌پور، نعمت‌الله و ناطقی، فائزه. (۱۳۹۶). نقش خانواده در برنامه درسی شایستگی-محور دوره ابتدایی از منظر اسناد تحول بنیادین جمهوری اسلامی. *فصلنامه خانواده و پژوهش*، ۱۴ (۱)، ۷-۳۲.

Dor: 20.1001.1.26766728.1396.14.1.1.2

موسوی امجد، سیدعلیرضا؛ غضنفری، احمد و فرامرزی، سالار. (۱۳۹۹). تأثیر مداخلات آموزشی خانواده محور بر کارکردهای شناختی کودکان. *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۸ (۱)، ۷۸-۹۰.

Doi: 10.52547/rbs.18.1.8

مهرمحمدی، محمود. (۱۳۹۱). فرهنگ خانواده: مبنای مغفول در ساماندهی تعاملات خانه و مدرسه. *فصلنامه راهبرد فرهنگ*، ۵ (۱۷ و ۱۸)، ۱۷۵-۲۹۳.

میرزاییگی، حسنعلی. (۱۳۹۳). در جستجوی مدل برنامه درسی برای رشد سرمایه فرهنگی خانواده موفقیت تحصیلی فرزندان. *دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۲ (۴)، ۸۵-۱۱۰.

نوروزنژاد قادی، محمد؛ سراجی، فرهاد و یوسف‌زاده چوسری، محمدرضا. (۱۳۹۸). ادراک اولیا و مدیران از مشارکت والدین در امور مدرسه (مطالعه‌ای پدیدارشناسانه). *دو فصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی*، ۷ (۱۴)، ۳۱۹-۳۵۶.

وفایی‌یگانه، محمد؛ فرج‌اللهی، مهران؛ ملکی، حمید و عباسی، اسدالله. (۱۴۰۰). ارائه مدل ارتقاء بهره‌وری آموزشی مدرسان آموزش از راه دور. *دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۱۲ (۲۳)، ۳۲۱-۳۴۴.

Dor: 20.1001.1.25382241.1400.12.23.13.3

یوسف‌زاده، حسن. (۱۳۹۷). مبانی نظری الگوی خانواده‌محور و الزامات آن بر نهادهای اجتماعی. *مطالعات اسلامی زنان و خانواده*، ۵، ۳۱-۵۳.

Abdil Aziz, M. F., Warsono, W., & Suratman, B. (2020). The influence of parent socio-economic status and use of social media on student consumptive behaviour in the State Junior High School 1 Sidoarjo. *International Journal for Educational and Vocational Studies (IJEVS)*, 2(2). <https://doi.org/10.29103/ijevs.v2i2.2061>

Abenavoli, R. M., Greenberg, M. T., & Bierman, K. L. (2015). Parent support for learning at school entry: Benefits for aggressive children in high-risk urban contexts. *Early Childhood Research Quarterly*, 31, 9-18. <https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2014.12.003>

Abubakar, S. (2020). Influence of parental motivation on students' academic achievement in business studies in junior secondary schools in Kaduna State, Nigeria. *Sokoto Educational Review*, 19(1), 85-96.

Altheide, D. L. (1996). *Qualitative media analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication.

Chen, M. (2018). *Parental involvement is key to student success*. Available at <http://public school review.com>. Last Visited:2020/3/11.

Danielsen, A. G., Wiium, N., Wilhelmsen, B. U., & Wold, B. (2010). Perceived support provided

- by teachers and classmates and students' self-reported academic initiative. *Journal of School Psychology*, 48(3), 247-267. DOI:10.1016/j.jsp.2010.02.002
- DePlanty, J. Coulter-Kern, R., & Duchane, K. (2007). Perceptions of parent involvement in academic achievement. *The Journal of Educational Research*, 100(6), 361-368. DOI:10.3200/JOER.100.6.361-368.
- Elvira Souza, L. (2020). *School culture and family culture reflections within the context of the pandemic*. Available at: <https://www.academia.edu/43825452>.
- Epstein, J. L., Sanders, M. G., Sheldon, S. B., Simon, B. S., Salinas, K. C., Jansorn, N. R., ... Williams, K. J. (2019). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action* (4th ed.). Sage Publications.
- Fatkuriyah, L., & Sun-Mi, C. (2021). The relationship among parenting style, self-regulation, and smart phone addiction proneness in Indonesian junior high school students. *IJNP (Indonesian Journal of Nursing Practices)*, 5(1), 51-59. <https://doi.org/10.18196/ijnp.v5i1.11186>
- Hafner, I., Flunger, B., Dicke, A. L., Gaspard, H., Brisson, B. M., Nagengast, B., & Trautwein, U. (2017). The role of family characteristics for students' academic outcomes: A person-centered approach. *Child Development*, 89(4), 1405-1422. doi: 10.1111/cdev.12809.
- Moneva, J. C., Japos, L. C., & Ohayas, R. L. (2020). Parental motivation and achievement. *International Journal of Social Science Research*, 8(2), 102-115. DOI:10.5296/ijssr.v8i2.16790
- Pieters, F. M. & Agustina, A. (2021). The role of family social support on learning motivation: A study on high school students. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 570. DOI:10.2991/assehr.k.210805.183
- Redding, S. (1992). Family values, the curriculum of the home, and educational productivity. *The School Community Journal*, 2(1), 62-69.
- Santuso. (2020). Dampak pembelajaran jarak jauh bagi siswa, butuh peran orang. *tuantuk mengatasinyaKompasiana*. https://www.kompasiana.com/sts_santuso/5f69df58097f36456875e4b2/dampak-pembelajaranjarak-jauh-bagi-siswa-butuh-peran-orang-tuuntukmengatasinya?page=all (September 22).
- Sarason, S. (1971). *The culture of the school and the problem of the change*. Boston: Allyn and Bacon.
- U.S. Department of Education. (2004). *Parental involvement: Title I, Part A, non-regulatory guidance*. Washington, DC: Author.
- Walberg, H. J. (1984). Families as partners in educational productivity. *Phi Delta Kappan*, 65, 397-400.
- Walberg, H. J. (2011). *Curriculum of the home*. Academic Development Institute/Center on Innovation & Improvement.
- Walberg, H. J., Bakalis, M. J., Bast, J. L., & Baer, S. (1988). *We can rescue our children: The cure for Chicago's public schools crisis: With lessons for the rest of America*. URF Education Foundation.
- Walberg, H. J., & Wallas, T. (1992). Family programs for academic learning. *School Community Journal*, 2(1), 12-28.

Constituents of the Family-based Curriculum and Indices of its Educational Efficacy

F. Gholami¹ ◉ M. Javadipour, Ph.D.^{2*} ◉ M. Deghani, Ph.D.² ◉ K. Salehi, Ph.D.² ◉ H. Chaharbashloo, Ph.D.³

Abstract

To identify the constituents of a family-based curriculum and indices of its efficacy, a total of 35 related documents that were carefully selected, were content analyzed. This analysis yielded a set of four categories of constituents: Parental interests such as tendency to encourage studying, parental supervisions on things like the use of cell phone, appropriate home environment suitable for learning, and dialogue-based informative events such as daily conversations on events and homework. Furthermore, 17 indices of efficacy were identified whereby the effectiveness of any family-based curriculum can be assessed.

Keywords: Family-based curriculum, parental supervision, educational efficacy, systematic review

Date Received: May 28, 2023

Date Accepted: Jan. 12, 2024

This article is derived from the first author's Doctoral Dissertation.

1. Doctoral graduate in curriculum planning, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Methods, Educational Planning, and Curriculum, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran, (Corresponding Author).

E-mail: javadipour@ut.ac.ir

2. Associate Professor, Department of Methods, Educational Planning, and Curriculum, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran.
2. Associate Professor, Department of Methods, Educational Planning, and Curriculum, Faculty of Psychology and Education, University of Tehran, Tehran, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Education and Counselling, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.